

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 7 Sayı: 32 Volume: 7 Issue: 32

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

DOĞU KARADENİZDE BİR KÖY İMAMI: BALCI HOCA (HASAN BALCIOĞLU)
A VILLAGE IMAM IN EASTERN BLACKSEA: BALCI HODJA (HASAN BALCIOĞLU)

Mustafa BAKIRCI*

Öz

Ülkemizde toplum üzerinde derin etkileri olan Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı din görevlisi, dini kanaat önderi, molla (mele), müderris olarak bilinen birçok kişinin olduğu ancak bu kişilere yönelik din sosyolojisi alanında yapılan çalışmaların yeterli olmadığı görülmektedir. Bu tür çalışmaların Türkiye'deki farklı şehir ve bölgelerde çoğaltılması Türkiye'deki din görevlisi ve dini kanaat önderlerine yönelik tipolojiler geliştirmemize imkân sağlayacaktır. Diğer taraftan başta Diyanet İşleri Başkanlığı olmak üzere dini kurum ve grupların yapısal problem ve hizmet alanlarına yönelik farklı bakış açıları sunacaktır.

Araştırma konusu yaptığımız Balcı Hoca (Hasan Balcıoğlu) toplamda kırk yıl din görevlisi olarak hizmet etmiştir ve başta imam-hatiplik görevini yaptığı İnce köyü olmak üzere Bulancak ilçesinde, Giresun ilinin Bulancak ilçesi sınırında yer alan köylerinde iyi tanınan biridir. Balcı Hoca bölgede insanlar tarafından hürmet gösterilen ve toplumu etkilemiş bir kişidir. Bu bakımdan araştırma Balcı Hoca'nın ilgiye mazhar olmasına ve toplumu etkilemesine yönelik tutum ve davranışlarını araştırmayı amaçlamaktadır.

Araştırmada elde edilen bulgular üç başlık altında ele alınmıştır. Bunlardan biri Balcı Hoca'nın bir köy imamı ve din görevlisi olarak ortaya koyduğu tutum ve davranışları anlamak bakımından önem arz eden fikri-siyasi tutumuna yönelik bir değerlendirmeyi içermektedir. Bir diğer konu başlığı ise, onun toplumsal faaliyet ve cemiyetlerdeki etkinliği ve başta köy muhtarları ve öğretmenler olmak üzere toplumla oluşturduğu iletişim ve ilişkilerdir. Üçüncü başlık ise, Balcı Hoca'nın vaaz ve sohbetlerinde öne çıkan konulara yönelik değerlendirmeleri içermektedir.

Araştırmada yorumlamacı (hermeneutik) paradigma esas alınmış ve nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırma yarı yapılandırılmış görüşme formu ile gerçekleştirilen görüşmeler ve doküman analizi ile yürütülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Din Görevlisi, Hasan Balcıoğlu, Bulancak (İnceköyü).

Abstract

In our country, there are various individuals known as the chaplains of the Presidency of Religious Affairs, religious opinion leaders, mullah (melee) and mudarris who have a profound impact on the society. However, it is seen that studies regarding these individuals in the field of religion sociology are quite rare. Increase in the number of such studies in different cities and regions of Turkey will enable the development of typologies for chaplains and religious opinion leaders of Turkey. Moreover, these studies will provide different perspectives on structural problems and service areas of the Presidency of Religious Affairs, religious institutions and groups.

* Yrd. Doç. Dr., Ordu Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi.

Balcı Hodja (Hasan Balcıoğlu), the subject of our research, has served as a chaplain for forty years in total and is a well-known individual in the İncece village where he has served as an imam-preacher, and in Bulancak district and the villages located within the borders of Bulancak district within the borders of Giresun province. Balcı Hodja is a person who has been honoured by people in the region and has an impact on the community. In this regard, this study aims to explore the attitudes and behaviours of Balcı Hodja which have affected the community and got him to be respected.

The findings obtained in this study were discussed under three headings. First one is the evaluation of the intellectual and political attitude of Balcı Hodja considered as important for understanding his attitudes and behaviours as a village imam and chaplain. The following heading is on his effectiveness in social activities and communities, and his communication and relationship with the society including people especially teachers and village headmen. The third heading is an evaluation regarding the issues emphasised in the preaching and conversations of Balcı Hodja.

This study is based on interpretative (hermeneutics) paradigm and qualitative research design was used. Furthermore, the study was conducted with semi-structured interview forms and document analysis.

Keywords: Chaplain, Balcı Hodja (Hasan Balcıoğlu), Bulancak (İncece Village).

1. GİRİŞ

Türkiye’de Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde fiili olarak çalışan yüz bine yakın din görevlisi bulunmaktadır.¹ Emekli olup hayatta olanları ve yakın zamanda vefat etmiş olup toplumsal hafızada tazeliğini koruyanları da hesap ettiğimizde bu rakamın çok daha fazla olduğu öngörülebilir. Bunun yanında Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde görev yapmamakla birlikte toplumun üzerinde derin etkileri olan hoca, molla (mele), müderris veya dini kanaat önderi olarak nitelendirilebilecek birçok kişinin olduğu da bilinmektedir. Ülkemizde yeterli düzeyde olmamakla birlikte din görevlilerinin idari problemleri, meslekî yeterlilikleri ve temsil güçleri, sosyoekonomik durumları, toplumsal imaj ve rolleri ile ilgili yüksek lisans ve doktora düzeyinde din sosyolojisi, din psikolojisi ve din eğitimi alanlarında araştırmalar yapılmaktadır.²Bu çalışmaların, bugüne kadar ihmal edilmiş bir alan olarak, din görevlileriyle

¹ Diyanet İşleri Başkanlığı, http://www.diyaret.gov.tr/UserFiles/CKUpload/Upload/1_1_personel_sayisi.xls, 29.04.2014

² Üniversitelerde din görevlileriyle ilgili yapılan tespit edebildiğimiz lisansüstü çalışmalar: Ademi, Zefir, *Hayatın Dönüm Noktalarında Din Görevlilerinin Rolü (Bursa Örneği)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011; Adıyaman, Kadir, *Türkiye’de Din Adamının Sosyal Statüsü*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003; Aras, İbrahim, *Cumhuriyet Dönemi’nde Din Görevlilerinin Yetiştirilmesi ve İstihdamı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010; Ayas, Osman, *Camilerde Görev Yapan İmam-Hatiplerin Hizmet-içi Eğitim İhtiyaçları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1998; Benzer, Fatih, *Din Görevlisinden Beklentiler ve Din Görevlilerinin Mesleki Yeterlilikleri (Amasya-Sakarya-Sivas-Trabzon)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005; Buyrukçu, Ramazan, *Din Görevlisinin Mesleğini Temsil Gücü*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1991(Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2011); Çanakçı, Ahmet Ali, *Balıkesir Merkez Köylerinde İmam-Hatiplerin Mesleki Yeterliliği ve Yaygın Din Eğitimindeki Rolü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2006; Çekin, Abdulkadir, *Din Görevlisinden Beklentiler ve Din Görevlilerinin Mesleki Yeterlilikleri (Elazığ-Erzurum-Malatya-Urfa Örneği)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005; Çekin, Abdulkadir, *Kur'an Kursu Öğreticilerinin İş Doyum Düzeyleri: Ankara İli Örneğinde Bir Alan Araştırması*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011; Çelik, Abbas, *Din Görevlilerinin Eğitim Etkinlikleri (Erzurum Örneği)*, Erzurum, 2011; Çorak, Abdullah Harun, *Din Görevlilerinin Verimliliğini Engelleyen Psiko-Sosyal Etkenler. İstanbul Örneği*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010; Dağcı, Tahir, *Kırsal Kesimde Görev Yapan Din Görevlilerinin Sorunları*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010; Demir, Veysel, *Din Görevlilerinin Fonksiyonları ve Sosyo Kültürel Tesirleri Üzerine Bir Araştırma*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996; Demirkol, Bekir, *Diyanet İşleri Başkanlığı'na Bağlı İmam ve Müftülerin Liderlik Davranışları*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996; Doğru, Ahmet, *Din Görevlilerinin Hizmet Alanları Ve Problemleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008; Erdiç, Şaban, *Din Görevlilerinin Sosyoekonomik ve Kültürel Tabanı (Antalya İli Örneği)*, Basılmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2010; Genç, Adem, *Din Görevlilerinin Halkla İlişkileri (Suşehri ve Akıncılar İlçeleri Örneği)*, Basılmamış

ilgili akademik çalışmalara niceliksel katkı sağlamakla birlikte ontolojik, epistemolojik ve metodolojik bakımdan birçok eksikliği içerdiğini de belirtmek gerekir.³ Diğer taraftan toplumun üzerinde derin etkiler bırakmış din görevlileri veya dini kanaat önderleri üzerine nitel paradigma esas alınarak yapılan sosyoloji ve tipoloji çalışmaları ise neredeyse yok gibidir. Ancak tamamen Sosyoloji disiplini içerisinde yapılan çalışmalar olmamakla birlikte sosyolojik değerlendirmeler yapmamıza imkân verecek biyografi ve hatırat türü değerli çalışmaların olduğunu da belirtmek gerekir.⁴ Dolayısıyla toplum üzerinde derin etkiler bırakmış din görevlileri veya dini kanaat önderi olarak nitelenebilecek kişilerin toplumu nasıl etkiledikleri ve toplumun bu kişilerden neden ve nasıl etkilendikleri konusu başta olmak üzere, bu kişilerin, dini kurumsal yapılar, dini cemaat ve tarikat yapıları, medyada yer alan dini programlar da dahil olmak üzere hem kendi yaşadıkları bölgeye hem de ülkenin genel dini ve kültürel hayatına yönelik değerlendirmeleri ve bu kişilere yönelik tipoloji denemelerine kadar din sosyolojisi alanında özellikle nitel paradigma üzerinden birçok çalışmanın yapılmasına ihtiyaç vardır.

Balcı Hoca üzerine yapılan bu çalışmada elde edilen bulgular üç başlık altında ele alınıp değerlendirilmeye çalışmıştır. Bunlardan biri Balcı Hoca'nın bir köy imamı ve din görevlisi olarak ortaya koyduğu tutum ve davranışları anlamak bakımından önem arz eden fikri-siyasi tutumudur. Bir diğer konu başlığı ise, onun toplumsal faaliyet ve cemiyetlerdeki etkinliği ve başta köy muhtarı ve öğretmenler olmak üzere toplumla oluşturduğu iletişim ve ilişkilerdir. Son başlık ise, Balcı Hoca'nın vaaz ve sohbetlerinde öne çıkan konulara, üslup ve yaklaşımlarına yönelik tespit ve değerlendirmeleri içermektedir.

Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2004; Güden, Emel, *Din Görevlilerinin Organ Nakli ve Bağışına Bakış Açılımları*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2007; Gül, Hayrettin, *Sosyokültürel Açısından Din Görevlilerinin Toplumdaki İmajı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007; Gültekin, M. Bekir, *Din Görevlilerinin Modernleşmeye Bakışı (Ankara/Polatlı Örneği)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010; Gürsoy, Ülkü, *Milli Mücadele Romanlarında Din Adamı Tipi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1985; Güzel, Hasan, *Konya'da Milli Mücadele'yi Destekleyen Din Adamları*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, 1987; Karakaş, Nurullah, *Emekli Din Görevlilerinin, Cami Hizmetleri ve Görevlerine Bakışı (Eskişehir İli Örneği)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011; Keyifli, Şükrü, *Urfa ve Yöresinde Yaygın Din Eğitimi (İmanların Mesleki İmkânları ve Problemleri ile İlgili Alan Araştırması)*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997; Kırımlı, Mehmet, *Almanya'da Diyanet İşleri Türk İslam Birliği'ne (D.İ.T.İ.B.) Bağlı Camilerde Çalışan Din Görevlilerinin Sorunları*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997; Mersin, Yunus, *Din Görevlilerinde Mesleki Doyum*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007; Ozan, Ömer, *Din Görevlisinin Toplumsal İmajını Etkileyen Faktörler (Samsun Örneği)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013; Özdemir, Kenan, *Türk Ceza Kanununda İmanlar, Hatipler, Vaizlerle Ruhani Reislere Müteallik Cürümler (m.241-242)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001; Tatlıhoğlu, Durmuş, *Din Görevlilerinin Sosyo-Ekonomik Yapılarına Sosyolojik Bir Yaklaşım*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989; Tetik, Hayati, *Yaygın Din Eğitiminde Cami Görevlilerinin Yeri ve Fonksiyonları*, Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997; Turan, Adem, *İmam-Hatip Görevlilerinin Ailevi Yaşantısının Psikolojik Tahlili*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011; Yıldırım, Şahin, *Din Eğitimi ve Hizmetlerinin Yürütülmesinde Müezzilik Kurumunun Statüsü ve Fonksiyonları*, Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004; Yıldırım, Yusuf, *İlahiyat Fakültesi Mezunlarının Din Görevlisi Olarak Atanmasının Dini Hayat Üzerindeki Etkisinin Sosyolojik Analizi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006; Yıldız, Cengiz, *Din Görevlilerinin Sorunları ve Beklentileri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Elazığ Uygulaması*, Basılmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999; Yılgin, Mehmet, *Din görevlilerinin Mesleki Yeterlilikleri ve Cemaatle Olan İlişkileri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997.

³ Erdiç, Şaban, *Din Görevlilerinin Sosyoekonomik ve Kültürel Tabanı (Antalya İli Örneği)*, Basılmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, s. 5

⁴ Altıkulaç, Tayyar, *Zorlukları Aşarken (3 Cilt)*, İstanbul, 2011; Başbüyük, Şevket, *Diz Çökmeyen Adam Ramazan Keskin Hoca*, İstanbul, 2013; Çapku, Ahmet, *Halil Hoca (Halil Tatlıgöl)*, İstanbul, 2008; Demircan, Nezir, Halil Güneç Hoca (Hayatı ve Hatıratı), İstanbul, 2004; Günaydın, Mehmet, *Cansız Hoca*, İstanbul, 2007; Kara, İsmail, *Kutuz Hoca'nın Hatıraları (Cumhuriyet Devrinde Bir Köy Hocası)*, İstanbul, 2000; Kara, İsmail, *Rize Müftülerinden Yusuf Karali Hoca*, İstanbul, 2012; Özdamar, Mustafa, *Mahir İz Hoca*, İstanbul, 2003; Özgül, Davut, *Bir İnsan Biriktirdim*, İstanbul, 2012; Vakkasoğlu, Vehbi, *Bir Devrin ve Bir Şehrin Muhteşem Öğretmeni Sandal Hoca*, İstanbul, 2013; Yorulmaz, Hüseyin, *Bir Neslin Öncüsü Celal Hoca*, İstanbul, 2011.

Bilindiği gibi Diyanet İşleri Başkanlığı 3 Mart 1924 tarihinde Şer'iyeye ve Evkaf Vekâleti kaldırılarak, 429 sayılı Kanunla, Başvekâlet bütçesine dâhil ve Başvekâlete bağlı olarak kurulmuş bir teşkilattir. İslam Dininin inançları, ibadet ve ahlâk esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmekle görevli olan bu teşkilat ve bu teşkilatta görev yapan kişiler, kurulduğu tarihten günümüze kadar birçok siyasi ve ideolojik tartışmaların konusu olmaktan kurtulamamışlar; kendi iradeleri söz konusu olsun veya olmasın bir şekilde siyasi hareketliliğin etki alanı içerisinde olmuşlardır. Çünkü bu kurum ve mensupları, Osmanlıdan tevarüs eden yapının devam ettirilmesindeki siyasi irade başta olmak üzere, günümüze kadar Türkiye'de yaşanan her tür fikri ve siyasi tartışmalardan bir şekilde etkilenmiştir. Ancak devletin resmi ideolojisi ve siyasi iktidarlar tarafından denetim ve telkinlere sürekli maruz kaldığı bilinen bu kurum ve mensupları yine bu çevreler tarafından siyasetten uzak durmaları yönünde sürekli ikaz edilmişlerdir. Diyanet İşleri Başkanlığı ve mensuplarına yönelik birçok alanda çok ciddi eleştiriler getirmek mümkün olmasına rağmen, din-siyaset ilişkilerinde veya din görevlilerinin siyasi görüşlerini cemaate ve halka telkin etme yönünde faaliyette bulduklarına yönelik eleştirilerin çoğu zaman gerçek olmaktan ziyade; din ve maneviyatla uğraşan, hayatlarında az veya çok uhrevi kaygılar taşıyan, bizatihi resmi görevleri namaz kıldırmak, vaaz etmek, hutbe okumak, Kur'an öğretmek olan bu kişilerin sahip olacakları siyasi fikirlerin de; İslamcılık, maneviyatçılık, muhafazakârlık ve milliyetçilik gibi unsurlar çerçevesinde oluşacağını öngörmekle ilgili olduğunu belirtmek gerekir. Diğer taraftan namaz kıldırmak, hutbe okumak ve vaaz etmek gibi cami içi ibadetlerin yanında sünnet, düğün, cenaze gibi birçok merasim ve toplumsal faaliyet alanının da içinde bulunan ve bu bakımdan halkın birçok kesimiyle irtibatı olan din görevlilerinin birçok tartışmanın da içinde yer almaları kaçınılmaz olmaktadır.⁵

Din görevlilerinin ve özellikle de köy imamlarının Cumhuriyet tarihi boyunca birçok tartışmanın içerisinde yer aldığı ve bu tartışmalar içerisinde en yaygın olanlarından birinin de imam-öğretmen karşılaştırmasına yönelik olduğu söylenebilir. Balcı Hoca'nın görev yaptığı yıllarda genel olarak köy imamlarının devletin köy okullarına atadığı öğretmenler karşısında kendilerini üvey evlat gibi hissettikleri, öğretmenlerin "devlet memurluğu" vasfının daha baskın ve belirgin bir şekilde algılandığı bir gerçektir.

Türkiye'de eğitim kurumları ve öğretmenler üzerinden, özellikle nüfusun kahır ekseriyetini oluşturan köylülerin daha "modern" ve "seküler" bir yaşam tarzına kavuşmalarına yönelik çabaların 1930'lu yıllardan itibaren başladığı ve 1940 yılında Köy Enstitüleri'nin kurulmasıyla daha mücessem bir hal aldığı söylenebilir. Bu çabanın, dine, geleneğe ve dolayısıyla bunların korunmasına yönelik güçlü reflekslerinin olduğu düşünülen din görevlilerine yönelik olumsuz algıyı da beslediği açıktır.⁶Edebiyattan siyaset alanına kadar birçok alanda din görevlilerine yönelik olumsuz örnekler ortaya koyulmuş; öğretmen "çağdaş" ve "ilerici" gibi tanımlarla anılırken; imam "gerici" ve "yobaz" gibi tanımlamalarla gündeme getirilmiştir. 1990'lı yıllarla birlikte imam-öğretmen karşıtlığı ve çatışması üzerine kurulan bu tartışma etkinliğini ve görünürlüğünü kaybetmiş ancak 2007 yılında Prof. Dr. Şerif Mardin'le yapılan bir söyleşide, Mardin'in Cumhuriyet döneminde imam ve öğretmenin "mahalle" üzerindeki etkileri ve ürettikleri değerler bakımından mukayeseli olarak yaptığı değerlendirmelerle tekrar gündeme gelmiştir. Mardin, çözümlemelerinde, imamın "dini ve geleneksel değerlerin" temsilcisi, öğretmenin de "modern değerlerin" temsilcisi olarak görüldüğü algısının bahsetmiş ve Cumhuriyet döneminde, Cumhuriyet elitlerinin ve yapılan mühendisliğin aksine, "mahalle" nin üzerinde imamın öğretmenden daha etkili olduğunun altını çizmiştir.⁷

⁵ Ademi, Zefir, *Hayatın Dönüm Noktalarında Din Görevlilerinin Rolü (Bursa Örneği)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.

⁶ İlhan Arsel'in *Toplumsal Geriliklerimizin Sorumluları Din Adamları* (İstanbul, 1995) adlı eserinde olduğu gibi ülkede yaşanan bütün toplumsal problemlerin temelinde din adamlarını ve nihayetinde dini görme eğiliminin, Cumhuriyet dönemi aydınlarının çoğunluğu için geçerli olduğu söylenebilir.

⁷ Çakır, Ruşen (Haz.), *Mahalle Baskısı*, İstanbul, 2008, s. 17-25.

İmam-öğretmen karşılaştırması üzerine ve özellikle de olumsuz imam imajına yönelik çabaların Türk sineması ve romanında da geniş bir yer bulduğunu görmekteyiz. Türk filmlerinde ve romanlarında karşımıza çıkan "imam" tipi genel olarak çirkin suratlı, pejmürde, saçlı-sakalı dağınık, üstü-başı kirli ve daha da ötesi menfaatperestlik, cahillik ve düzenbazlık gibi birçok olumsuz sıfatı taşıyan bir kişi durumundadır.⁸ Daha ilginç olan ise, din görevlilerine yönelik yapılan karalamanın, toplumun değer verdiği dini kurum ve sembollerin tahkir edilmesi şeklinde anlaşılması yerine bu filmlere yönelik yapılan eleştirilerin tam aksine sanatın sakıncalı görülmesine yönelik bir tutum şeklinde algılanmasıdır.⁹ Filmlerde ve romanlarda yapılan bu imaj çalışmasıyla hiç şüphesiz din görevlilerinin, İslam'ın toplumsal alan üzerinde varlığının devam etmesinde en önemli "değer taşıyıcılar" olarak algılanması yatmaktadır. Dolayısıyla yapılmak istenen şeyin din görevlileri üzerinden İslam'ın toplumsal etkisinin azaltılmasına ve ya yok edilmesine matuf olduğu aşikârdır. Oysa Türkiye'de televizyon yayıncılığının ilk başladığı yıllarda, kilisenin desteğiyle çekilen "Küçük Ev" dizisinde Türk toplumuna gösterilen rahip imajı, bütün kasaba halkına yol gösteren ve yardımcı olan biridir. Türk filmlerindeki ve romanlarındaki öğretmen imajı ise oldukça olumludur. Bilgili, İnsanları aydınlatan, üstü-başı düzgün ve her şeyden önemlisi bilimin gerçekliğine olan inancı kuvvetli ve düşüncelerini metafizik argümanlardan temizleyebilmiş bir kişiliktir.

Aynı şekilde akademinin ve bürokrasinin dine, dindar insanlara, din görevlilerine bakışı da oldukça olumsuz örneklerle doludur. Bir fikir vermesi bakımından, memleketin okumuş insanların, asker-sivil bürokratlarının dine, dindar insanlar ve hatta dindar olmasa bile dinin sosyolojik tezahürleriyle ilgili akademik çalışma yapanlara nasıl bakıldığıyla ilgili iki örnek oldukça bilgi vericidir. Örneklerden biri sosyolog Prof. Dr. Bahattin Akşit'in, dünya çapında tanınan ve özellikle de din sosyolojisi alanında çalışmaları ön plana çıkan sosyolog Prof. Dr. Şerif Mardin'le ilgili yaptığı bir değerlendirmedir. Akşit 1960'ların sonunda Chicago Üniversitesi'nde Clifford Geertz (1926-2006) ve Fazlurrahman'ın (1919-1988) dersleriyle din sosyolojisiyle tanıştığını ve Chicago'da 1970'lerin başında öğrenmeye başladığı Arapçayı Türkiye'ye döndüğünde saklamak ve unutmak zorunda kaldığını çünkü din sosyolojisi alanına yönelik çalışmaların kabul görmediğini ve hatta yaftalandığını belirtmektedir. Akşit, din sosyolojisi konularıyla ilgili çalışmalar yaptığı için adeta aforoz edilemeye çalışılan Mardin'in bu yaftalamalara göğüs gererek erken dönemde din sosyolojisi alanıyla yaptığı çalışmalarla Türkiye'nin ve dünyanın en önemli sosyologlarından biri olduğunu ifade etmektedir.¹⁰ Bir diğer örnek ise Türkiye Cumhuriyeti'nin 13. Diyanet İşleri Başkanı olarak 1978-1986 yılları arasında görev yapmış olan Dr. Tayyar Altıkulaç'ın aktardığı bir hatırasıdır. Bu hatıradaki aynı şekilde cumhuriyet seçkinlerinin, asker ve bürokrat erkânın, siyasetçilerin dindarlık ve dini alanla ilgili ne kadar patolojik ve mesafeli bir ilişki kurduğunu göstermeye yetmektedir. Altıkulaç'ın "Komutanların beni üzdüğü gün" başlığıyla aktardığı hatırası, Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in eşi Sekine Evren'in cenazesinde, cenaze namazı öncesinde Hacıbayram Camii'nde kılınacak Cuma namazı için saf tutan üst düzey askeri ve bürokratik erkânın, kendilerini bir bürokratin ikaz etmesinden sonra Cuma namazı kılmadan saftan çıkmaları ve daha sonra cenaze namazı için tekrar safa girmeleriyle ilgilidir. Belli ki devlet erkânı, Cuma namazı kılmanın asker ve

⁸ "Vurun Kahpeye", "Sinekli Bakkal" (Halide E. Adıvar); "Yaban" (Yakup K. Karaosmanoğlu); "Yeşil Gece" (Reşat N. Güntekin); "Ölmeye Yatmak" (Adalet Ağaoğlu) gibi eserlerle "Züğürt Ağa", "Adak", "Fırat'ın Cinleri", "Kara Çarşafı Gelin", "Kibar Feyzo", "Davaro", "Üç Kâğıtçı", "Vizontele", "The İmam", "Takva", "Küçük Ağa", "Adem'in Trenleri", "Zehra", "Oğlum Osman", "Diriliş..." filmleri söz konusu çatışmayı yansıtan yapıtlardan bazılarıdır. Erdiç, s. 3. Türk sinemasındaki din adamı imajıyla ilgili geniş bilgi için bkz. Karakaya, Handan, *Türk Sinemasında Din Adamları Tiplemesi*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisan Tezi, 2008; Turan, İbrahim, "Medyadaki Din Adamı İmajı Üzerine Bazı Düşünceler", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Dergisi*, Samsun, 2007, S. 24-25, s. 291-302.

⁹Diyanet İşleri Başkanlığı personelinde akademisyen bir kişi olarak Dr. Ömer Menekşe'nin, Türk sinemasındaki din adamı tiplerine yönelik kaleme aldığı ve Din Şurası'nda bilimsel bir tebliğ olarak ortaya koyduğu eleştiriler ve bu vesileyle ismini zikrettiği bir takım filmler, dönemin CHP'li Antalya milletvekili Nail Kamacı'nın, tebliğde bazı filmlerin sakıncalı olarak gösterildiği gerekçesiyle soru önergesine neden olmuştur. Türkiye Büyük Millet Meclisi, <http://www.tbmm.gov.tr/d22/7/7-20419c.pdf>, 04.12.2011.

¹⁰ Akşit, Bahattin, "Laikleşme Tipolojisi ve Türkiye'deki Laiklik Deneyimi", *Şerif Mardin'e Armağan*, İstanbul, 2009, s. 66

bürokrat erkânın laik duruşlarına halel getireceği endişesini taşımış; cenaze namazını ise daha kültürel ve folklorik bir ritüel olarak değerlendirmiştir.¹¹

1.1. Problem Durumu

Toplum üzerinde önemli etkileri olan din görevlisi, dini kanaat önderi gibi kişiler hayatta iken kendileri ve etkiledikleri kitleyle görüşmeler yapılarak; hayatta iken hakkında çalışma yapılamayanların ise, vefatlarının hemen peşinden, etkiledikleri kitle hayatta ve bu kişilerle ilgili hafızası taze iken bu kişilerin toplumsal yaklaşımları, görüşleri, liderlik özellikleri ve genel olarak toplumsal etkilerine yönelik araştırmalar yapılması din sosyolojisi çalışmaları bağlamında önem arz etmektedir. Bu tür çalışmaların Türkiye'deki farklı şehir ve bölgelerde çoğalmasında en başta Türkiye'deki din görevlisi ve dini kanaat önderlerine yönelik tipolojiler geliştirmemize imkân sağlayacaktır. Diğer taraftan başta Diyanet İşleri Başkanlığı olmak üzere dini kurum ve grupların yapısal problem ve hizmet alanlarına yönelik farklı bakış açıları sunacaktır.

Türkiye'de, bir ilde, ilçede, beldede ve ya köyde, uzun süre din görevlisi olarak görev yapmış ve toplum üzerinde ciddi etkiler bırakmış ve bir kısmı da önemli bir kanaat önderi durumuna gelmiş yüzlerce din görevlisi bulunmaktadır. Bu kişilerin bir kısmı yakın geçmişimizde kalmış, bir kısmı ise hala görevli ve ya emekli olarak hayatlarına devam etmektedir. Her biri 30, 40, 50 sene gibi uzun bir dönem, yaşadığı topluma ve o toplumun değişimine, dinle olan ilişki biçimlerine tanıklık etmiş bu kişilerle ilgili hayatta oldukları süre içerisinde kayda değer oranda çalışmalar yapılmamakta; vefatlarından sonra yapılacak çalışmalar ise bu kişilerle gerçekleştirilemeyen görüşmelerin değerli katkılarından mahrum kalmaktadır. Oysa bu kişiler hayatta iken, başta kendileriyle yapılacak derinlemesine görüşmeler olmak üzere, camide, cami hizmetlerinde, sokakta, mahallede ve genel olarak cemiyet hayatının bütün merhalelerinde kendilerine yönelik yapılacak gözlemler çok değerli akademik çalışmaların ortaya çıkmasına imkân sağlayacaktır.

Araştırma konusu yaptığımız Balcı Hoca, toplamda 40 yılı bulan görev hayatı boyunca başta 36 yıllık imam-hatiplik görevini yaptığı İnce köyü olmak üzere Bulancak ilçesi ve köylerinde, Giresun ilinin Bulancak sınırında yer alan köylerinde oldukça tanınan ve görev yaptığı süre içerisinde de katıldığı cemiyet ve toplantılarda büyük bir ilgiye mazhar olmayı başarabilmiş bir kişidir. Hiç şüphesiz böyle bir ilgiye mazhar olması kendisine has hususiyetlere sahip olmasıyla ilgilidir. Dolayısıyla araştırmamızın problem cümlesi; "Balcı Hoca olarak bilinen Hasan Balcıoğlu'nu başta görev yaptığı köy olmak üzere Bulancak ve Giresun yöresinde dikkat çekici bir din görevlisi yapan özellikler nelerdir?" şeklindedir.

1.2. Amaç ve Önem

Araştırmamıza konu olan kişi, Giresun ilinin Bulancak ilçesine bağlı İnce köyünde uzun yıllar imam-hatiplik görevini yürütmüş ve 2010 yılında vefat etmiş olan Hasan Balcıoğlu yani Balcı Hoca'dır.

Topluma hizmet etmiş ve toplum nazarında yüksek itibar kazanmış din görevlilerinin veya dini kanaat önderlerinin hayatlarına, eğitimlerine, vaaz ve irşat metotlarına, kullandıkları dile ve üsluba, cami cemaati olan veya olmayan insanlarla kurdukları ilişki biçimlerine varıncaya kadar birçok hususun bugüne kadar yeterli düzeyde akademik bir ilgiye mazhar olduğunu söyleyebilecek durumda değiliz. Bu hususlar akademik değerlendirmelerden mahrum kaldığı gibi, bu kişileri toplum nazarında itibarlı kılan tecrübe en başta geriden gelen din görevlileri olmak üzere gelecek nesillere aktarılamamıştır.

Balcı Hoca'yı makale konusu yapmamızın en önemli nedeni, 40 yıllık görev hayatı boyunca başta görev yaptığı İnce köyü olmak üzere, Bulancak ve Giresun yöresinde kendisini

¹¹ Altıkulaç, C. 2, s. 540-543. Sekine Evren 03. 04. 1982 Çarşamba günü vefat etmiş, cenaze namazı 05. 04. 1982 Cuma günü Hacıbayram Camii'nde dönemin Diyanet İşleri Başkanı Tayyar Altıkulaç tarafından kıldırılmıştır.

diğer din görevlilerinden ayırıcı ve fark ettirici özelliklere sahip olmasıdır. Araştırma, bu özelliklerini ortaya çıkarıp, bu özelliklerden yola çıkarak bir tipoloji yapmayı amaçlamaktadır.

Bu çalışmanın ve bu çalışma içerisinde yapılmaya çalışılacak olan tipolojinin bahsedilen eksikliğe mütevazı bir katkı sağlaması umulmaktadır. Ancak şu hususun en baştan ifade edilmesi gerekir ki, bu tür sosyolojik araştırmalar ve tipoloji denemeleri, kişilerin “dindarlık” düzeylerini ölçmeye yönelik çalışmalar değildir. Din görevlileriyle ilgili yapılacak çalışmaların, din görevlilerinin toplumdaki dindarlık oluşumuna ve toplumla din arasında kurulan ilişkilerdeki başat rollerine yönelik olması gerektiğini söylemek daha doğru olacaktır. Bu durum, Türkiye’de henüz ciddi anlamda ele alınmayan, Türkiye’deki din görevlileri ve dini kanaat önderleri üzerine yapılacak tipoloji çalışmalarının gerekliliğini işaret etmektedir. Dolayısıyla bu çalışmanın mütevazı bir tipoloji denemesi olduğunu tekrar hatırlatmak gerekir.

Balcı Hoca emekli olduktan sonra da çok sayıda ziyaretçisi olan biriydi. Bu ziyaretlerde kendi karizmatik yapısı ve yıllardır imam-hatiplik yapmış olmanın kazandırdığı çevrenin etkili olmasının yanında, büyük oğlu Prof. Dr. İbrahim Balcıoğlu’nun kariyerinin de etkisi olduğunu ifade etmek gerekir.¹² Çünkü Prof. Dr. İbrahim Balcıoğlu’nun, babası ve memleketiyle son derece ilgili birisi olduğu çevresi tarafından da yakinen bilinmektedir. Bu yönüyle de Hasan Balcıoğlu emekli olduktan sonra da vefatına kadar Bulancak’ta ziyaret edilen, etkin bir kişilik olmaya devam etmiştir.

2. YÖNTEM

Araştırmada yorumlamacı (hermeneutik) paradigma esas alınmıştır. Balcı Hoca’nın bir köy imamı olarak nasıl bir tutum ve davranışa sahip olduğu, cami içi ve cami dışı hizmetlerde nasıl bir yöntem benimsediği, bir imam olarak yaşadığı toplumun mevcut yapısı ve geleceğine yönelik ne tür tasavvurlara sahip olduğu gibi konular nitel araştırma deseni kullanılarak tespit edilmeye çalışılmıştır. Nitel araştırmalar, araştırma yapılan ya da yapılması planlanan kişilerin sahip oldukları deneyimlerinden doğan anlamların sistematik olarak incelenebilmesinde tercih edilen bir tekniktir.¹³ Bu tür araştırmaların amaçları içerisinde insanların niçin böyle davrandığı, sahip olduğu kanaat ve vaziyet alışlarının nasıl oluştuğu ve çevrelerinde olup bitenden nasıl etkilendiklerini anlamaya ve açıklamaya yönelik bir çaba söz konusudur.¹⁴

Nitel araştırma, gözlem, görüşme, doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır.¹⁵ Bu bakımdan araştırma yarı yapılandırılmış görüşme formu ile gerçekleştirilen görüşmelere, grup görüşmelerine ve doküman analizine dayanmaktadır.

Araştırma için Bulancak ve İnce köyünde 2011 yılının Ağustos ayında dördü kadın olmak üzere toplamda 20 kişiyle görüşme yapılmıştır. Bunun dışında köy içerisinde yaptığımız ziyaretlerde, çalışmadan haberdar olan insanların bir araya gelmesiyle “Grup Görüşmeleri” de gerçekleştirilmiş ve gerekli notlar alınmıştır. Ayrıca Hasan Balcıoğlu’nun Psikiyatri Profesörü olan İbrahim Balcıoğlu’yla da görüşmeler yapılmıştır. Kendisiyle 2011 Temmuz ayında yapılan

¹² Balcı Hoca’nın büyük oğlu olan Prof. Dr. İbrahim Balcıoğlu İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Psikiyatri Kliniği Öğretim Üyesidir. Prof. Dr. Musa Tosun’un, Balcıoğlu’nun kitabına yazdığı önsözde de belirttiği gibi, merhum Prof. Dr. Ayhan Songar Hoca’nın kendisine “Türkiye Muhtarı” şeklinde hitap etmesine neden olacak kadar kendine has özellikleri ve üslubu olan tanınmış biridir. Balcıoğlu, İbrahim, *İbretli Hayatlar*, İstanbul, 2008, s. 5. Prof. Dr. İbrahim Balcıoğlu insanlara, üzerinden uzun zaman geçse bile ismiyle hitap edebilecek kadar hafızası kuvvetli ve kendi deyimleriyle “önemli ve değerli” olan hemen herkesi tanıyan ve bu kişilerin soy ağaçları da dâhil olmak üzere hemen bütün özelliklerini hafızasında saklayabilen birisidir. Çevresinde ve memleketinde okumak ve kariyer yapmak isteyen insanlara karşı yardım ve ilgisini göstermekten geri durmayan bir yapıya sahiptir. Bütün bu özelliklerin yanında, özellikle son yıllarda televizyon programlarında da görünmesi, doğal olarak babası Hasan Balcıoğlu’na olan ziyaretçi sayısının da artmasında etkili olmuştur.

¹³ Ekiz, Dursun, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara, 2009.

¹⁴ Ergün, Mustafa, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Nitel Araştırma*, <http://www.egitim.aku.edu.tr/nitelarastirma.ppt#256,1>, <http://www.egitim.aku.edu.tr/nitelarastirma.ppt#256,7>, 30.04.2011.

¹⁵ Yıldırım, Ali; Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara, 2011, s. 39.

görüşmeden sonra 2012 ve 2013 yıllarında da yine çalışmayla ilgili olarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Küçük oğlu Prof. Dr. Mustafa (Ahmet) Balcıoğlu¹⁶ ile ise ancak bir kez kısa bir görüşme imkânı olmuştur. Bunun yanında Balcı Hoca'yla uzun süre aynı köyün Öteyüz Mahallesi'nde görev yapan emekli imam Mahmut İlyas'la yapılan görüşmenin de çalışmaya olan katkısını ayrıca zikretmek gerekir. Ayrıca kendisinden sonra emekli olduğu camiye imam-hatip olarak gelen ve sonradan başka bir kuruma geçen Necati Apaydın ile de bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Balcı Hoca'yla kendisiyle ilgili bir çalışma yapma düşüncesi yokken, biri yüksek lisans diğeri de doktora yaptığım dönemde iki kez sohbet etme imkânı bulduğumu ve bu görüşmelere ait kişisel gözlemlerimin de çalışmaya katkısı sağladığımı ifade etmek isterim.¹⁷

Araştırmada görüşmeye katılan kişilerden kendileri için Balcı Hoca'yı önemli kılan özellikler konusunda konuşmaları istenmiştir. Görüşmecilerin ortaya koyduğu ve öne çıkardığı özelliklere yönelik daha derinlikli tahliller yapmalarına çalışılmış ve bu şekilde Balcı Hoca'yı toplumda hatırı sayılır bir din görevlisi yapan özellikler tespit edilmeye çalışılmıştır. Görüşmecilerin ortaya koyduğu konular ve yorumlarla ilgili notlar alınmıştır. Daha sonra alınan notlarda öne çıkan konu başlıkları tespit edilmiş ve görüşmecilerin ifadelerinden yola çıkarak bu başlıklarla ilgili yorumlar geliştirilmiştir.

Balcı Hoca'nın eğitim ve görev hayatıyla ilgili bilgilerin bir kısmı da Bulancak Müftülüğü arşivindeki özlük dosyasından temin edilmiştir.

3. Hayatı, Eğitimi ve Görev Yerleri

Balcı Hoca nüfus kayıtlarına göre¹². 03. 1933 yılı, Giresun iline bağlı Bulancak ilçesinin İnce köyü doğumludur. Ancak gerçek doğum tarihi 1930'dur.¹⁸ Balcı Hoca'nın dedeleri Eynesil ilçesinin Ören beldesinden ve Görele ilçesinin Aşağı Boğalı köyünden Bulancak'ın İnce köyüne göç etmişler ve bu köyde Hacıvelioğlu sülalesinin yanına çoban olarak yerleşmişlerdir. Balcı Hoca'nın büyük babası Hacıvelioğlu sülalesinden Abdi Usta'nın kızı ile evlilik yapmış ve sülale bu şekilde genişlemiştir.¹⁹ Balcı Hoca "Balcı" olan soy ismini 1987 yılında "Balcıoğlu" olarak değiştirmiştir. 1945 yılında ilkokulu bitirmiş ancak çok zeki bir çocuk olmasına rağmen eğitimine devam etme imkânı bulamamış, ortaokul diplomasını 1994 yılında almıştır. Balcı Hoca daha sonra Bulancak Müftülüğü de yapan İnceceli Hasan Erdemir'den²⁰ Kur'an-ı Kerim dersleri almış ve kısa sürede hafızlığını tamamlamıştır. Daha sonra bir müddet Çaldağı/Osmaniye'de "Süleymanci" olarak bilinen Kur'an kursuna devam eden Balcı Hoca Giresun'da Beyazıtıoğlu Hoca²¹, Bulancak'ta Sakallıoğlu Ethem Hoca²² gibi kişilerden de bir süre ders almıştır. Balcı Hoca daha sonra Üsküdar ilçesinin Kısıklı mevkiinde bulunan Mehmet Üretmen²³ Kur'an Kursu'nda 3 yıl ders görmüştür.²⁴ Ders gördüğü bu kursta kimlerden ve hangi derslerden ne derece bir eğitim aldığıyla ilgili bir bilgiye sahip değiliz. Ancak İstanbul'da kaldığı yılların Balcı Hoca'nın sonraki hayatında farklı bakış açılarına sahip olmasında etkili olduğu düşünülebilir. Nitekim Balcı Hoca gibi Anadolu'da Kur'an kursu ya da medrese tahsili

¹⁶ Prof. Dr. Mustafa Balcıoğlu tarih profesörüdür.

¹⁷ 1997 yılındaki görüşmem İnce köyündeki evinde, 2008 yılındaki görüşmem ise Bulancak'taki evinde gerçekleşmiştir.

¹⁸ Balcıoğlu, İbrahim, *Ruh Hekimi Gözüyle İnsan ve Toplum (Psikiyatrik Değerlendirmeler)*, İstanbul, 2013. s. 166.

¹⁹ Balcıoğlu, s. 164, 165.

²⁰ On yıl kadar Bulancak Müftülüğü de yapmış olan Hasan Erdemir (1901-22.12.1977) İnce Köyünden Hafız Ali Erdemir'in oğlu olup, İnce köyü Öteyüz Mahallesi'ndeki caminin ön kısmındaki mezarlıkta meftundur.

²¹ Hafız Ali Rıza Beyazıtıoğlu, 1874 Giresun doğumludur. Hafız-ı Kurra olan Beyazıtıoğlu Hoca, ilim tahsili için Mısır ve Bağdat'ta bulunmuş, (Musakkafat) Eğitim ve Kültür Müdürlüklerinde çalışmıştır. 1949-1952 yılları arasında Giresun Müftülüğü yapan Beyazıtıoğlu Hoca 1953 yılında Giresun'da vefat etmiştir. Giresun Müftülüğü, <http://www.giresunmuftulugu.gov.tr/default.aspx?pid=50223>, 14.08.2012. Kurmay Albay Saffet Beyazıtıoğlu'nun babasıdır.

²² Beyazıtıoğlu Hoca, Sakallıoğlu Ethem Hoca, Kurdoğlu Hacı Hafız Mustafa Zeki Hoca, Hacı İhsan Bölükbaşıoğlu (Korkmaz) Hoca gibi kişiler, Osmanlı medrese eğitimi içerisinde yetişmiş ve yöre halkı üzerinde etkiler bırakmış kişilerdir.

²³ Hayırsever bir iş adamı olarak bilinen merhum Mehmet Üretmen Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş'ın kayınpederidir.

²⁴ Balcıoğlu, s. 166.

gördükten sonra belli bir süre eğitim için İstanbul'da kalan başka hocalarında bakış açılarında farklılıkların olduğu bilinmektedir.²⁵

Balcı Hoca İnce Köyü Murat Camii imam-hatipliğinden önce Sakarya'nın Arifiye ilçesinde, Kırklareli'nin Üsküp, Büyükkarıştıran ve Küçükkarıştıran beldelerinde, Tokat'ın Erbaa ilçesine bağlı Karayaka beldesinde, Çarşamba'nın Kızılot köyünde, Ordu'nun merkeze bağlı Ağcatepe köyünde, Bulancak'ın İcilli köyünde fahri imamlık ve vaaz hocalığı yapmıştır.²⁶ Ancak Balcı Hoca'nın uzun yıllar görev yaptığı yer Bulancak ilçesinin İnce köyüdür. Köyde Öteyüz Mahallesi olarak da isimlendirilen Küçük Kıran Mahallesi'nde yer alan Eski Cami köyün tek camisidir ve Balcı Hoca'nın bu camide görev alması mümkün olmamıştır. Ancak bu caminin bulunduğu mahallelinin muhalefetine rağmen, bakkal ve kahvelerin bulunduğu köy merkezine Kıran, Çirişli, Davutlu, Alçak ve Hacıvelioğlu mahallelerinin desteğiyle Murat Camii inşa edilmiştir. Caminin yapılmasında Balcı Hoca'nın çabalarının yanında Muhtar Halil Kaya Öztaş, Sabri Özgen, Aslan Doğan, Hacı Ahmet Özkaya, Veyis Memiş, Mehmet Baydemir, Ali Öztaş, Halil Arslan, Celal Akdoğan gibi kişilerin ve özellikle de Abdülkadir Akbulut'un (Kadir Ağa) büyük destekleri olmuştur.²⁷ Balcı Hoca 1962 yılında muhtar, iki âzâ ve ihtiyar heyetinin imzasıyla ilçe müftülüğüne yapılan taleple yeni inşa edilen Murat Camii'nde göreve başlamış ve yaş haddinden emekli olduğu 23.03.1998 tarihine kadar 36 yıl bu camide imam-hatiplik görevini yürütmüştür.

Balcı Hoca 14 Temmuz 2010 yılında tedavi gördüğü Karadeniz Teknik Üniversitesi Farabi Tıp Fakültesinde vefat etmiş ve 15 Temmuz Perşembe günü öğle namazını müteakip kalabalık bir cemaatin katılımıyla kılınan cenaze namazından sonra doğum yeri olan Bulancak'ın İnce köyünde toprağa verilmiştir. 2011 yılında Bulancak Belediyesi tarafından, Balcı Hoca'nın Bulancak İhsaniye Mahallesi'ndeki evinin yakınındaki bir sokağa "Balcı Hoca Sokağı" adı verilmiştir.

Balcı Hoca'nın toprağa verildiği, 36 yıl görev yaptığı ve kendi köyü olan İnce köyü Giresun iline 24 km, Bulancak ilçesine 9 km uzaklıkta, Bulancak ilçesine bağlı bir köydür. 2011-12 yılları itibariyle nüfusu 500 kişi civarında olan İnce köyü Kuşluhan, Eriklik, Tekmezar, Eriklimanı, Boztekke, Darıköy, Yayıklık, Hamidiye gibi köylerle komşuluğu ve eskiden beri süre gelen ilişkileri olan ve dolayısıyla Bulancak ilçe merkeziyle olan irtibatının yanında Eriklimanı-Yalıköy üzerinden Giresun il merkeziyle de irtibatı olan bir köydür. Bunun yanında komşu köyler içerisinde okul bulunan nadir köylerden biri olması, uzun yıllar komşu köylerden öğrencilerin günlük olarak bu köye gelmesine ve bu şekilde de köydeki insanların civar köylerden birçok arkadaş ve çevre edinmelerine imkân vermiştir. Bu durumun köyün kültürel yapısının zenginleşmesinde ve spor, eğlence tarzı etkinliklerin kurumsal ve geleneksel formlar almasında etkili olduğu görülmektedir.

İnce Köyü'nün bağlı olduğu, eski ismi Akköy olan Giresun'un Bulancak İlçesi 1887 yılında nahiye, 1934 yılında da İlçe olmuştur. Bulancak kasabası 1950'li yıllarda iki caddesi olan, Eski Cami ile batısındaki Dükkan Boğazı denen mevki arasında yer alan ve Giresun il merkezine Samsun yönünde 14 km mesafede bulunan yerleşim yeridir.²⁸ 1965 sayımlarında 9.343'ü ilçe merkezinde, 56.146'sı köylerde olmak üzere toplam 65.489 kişinin yaşadığı bir ilçe durumundadır. Doksanlı yıllara kadar nüfusunun büyük çoğunluğunun köylerde yaşadığı Bulancak'ta, doksanlı yıllardan sonra şehir merkezindeki nüfus artmaya başlamış ve 2000'li yıllarda artık ilçe merkezinin nüfusu köylerin nüfusunu geçmiştir. 2012 yılı itibariyle genel nüfusu 60.774 olan Bulancak ilçesinin nüfusunun 21,300'ü köylerde, 39,473'ü ilçe merkezinde yaşamaktadır.²⁹

²⁵ Çapku, s. 144.

²⁶ Balcıoğlu, s. 166-169; Balcıoğlu, *İbretli Hayatlar*, s. 47.

²⁷ Balcıoğlu, *Ruh Hekimi Gözüyle İnsan ve Toplum (Psikiyatrik Değerlendirmeler)*, s. 170, 171; Balcıoğlu, *İbretli Hayatlar*, s. 47.

²⁸ Emecen, Feridun M., *Bulancak - Piraziz (Doğu Karadeniz'de İki Kıyı Kasabasının Tarihi)*, İstanbul, 2005, s. 15

²⁹ Türkiye İstatistik Kurumu, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>, 01.05.2013.

4. BULGULAR ve YORUM

4.1. Fikri-Siyasi Tutumu

Bu başlık altında Balcı Hoca'nın bir din görevlisi olarak ortaya koyduğu tutum ve davranışları anlamak açısından oldukça önem arz eden fikri-siyasi tutumuna yönelik genel bir değerlendirme yapılması amaçlanmaktadır. Görüşmelerde Balcı Hoca'yla ilgili olarak fikri-siyasi anlamda yapılan tanımlamaların genel olarak "vatanperver", "milliyetçi", "devletçi", "yenilikçi", "modern", "aydın", "pragmatist" gibi kavramlar etrafında şekillendiğini belirtmek gerekir. Ancak Balcı Hoca'nın fikri-siyasi tutumuna yönelik bulgulara ve değerlendirmeler geçmeden önce onun bütün sosyoekonomik, dini, siyasi, kültürel tutum ve davranışlarının oluşmasında başat rol oynayan "merkez" algısına değinmek gerekir. Esasen Balcı Hoca'yla ilgili ifade edilmesi gereken en önemli özelliğin, Şerif Mardin'in "merkez-çevre" kavramlaştırmasından hareketle, "merkez" le ilgili farkındalığının olduğu söylenebilir.³⁰

Balcı Hoca'nın çocukluk ve delikanlılık döneminin geçtiği Tek Parti Dönemi, ülkenin genelinde olduğu gibi Doğu Karadeniz'de ve Bulancak ilçesi köylerinde ahırdan bozma yerlerde gizli olarak okutulan Kur'an derslerinin jandarma baskını ve takibatına uğradığı ve aynı zamanda ezanın Türkçe okunduğu yıllardır.³¹ O yıllarda birçok âlim ve hoca başka mesleklerle uğraşmalarına ve siyasetten uzak durmalarına rağmen soruşturma ve kovuşturmalardan kurtulamamıştır.³² Balcı Hoca'nın Adnan Menderes'e ve Demokrat Parti dönemine yönelik teveccühünde delikanlılık dönemindeki Tek Parti Dönemi'ne ait gözlemlerinin büyük etkisi olduğu anlaşılmaktadır. Ancak 1960 ihtilalini yaşaması ve akabinde Başbakan Adnan Menderes'in idam edilmesinin "merkez" e yönelik algısının oluşmasında etkili olduğu ve hangi parti iktidar olursa olsun esasen devletin esas "muktedirlerine" dikkat edilmesi gerektiğine yönelik bir düşüncenin oluştuğu söylenebilir.

Balcı Hoca için yapılan "vatanperver", "milliyetçi" ve "devletçi" tanımlamaları Balcı Hoca'nın fikri düzeyde vatanına, milletine, devletine son derece bağlılığını ifade eden önemli kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Dostluk-arkadaşlık kurduğu kişilerde aradığı ilk özelliğin, vatanına-milletine bağlılık olduğu ifade edilmiştir. Bu kavramlar siyasi anlamda ise Demokrat Parti ve Anavatan Partisi çizgisi içerisinde ifade edilebilecek siyasi bir duruşa karşılık gelmektedir.³³ Balcı Hoca'nın birçok sohbetinde kendisini etkileyen en önemli siyasi liderin Adnan Menderes (1899-1961) ve Turgut Özal (1927-1993) olduğu ve Özal'ın Cumhuriyet tarihi boyunca ağır travmalar yaşamış, itilip-kakılmış, aşağılanmış dindar-muhafazakâr kesimi ve özellikle din görevlilerini "adam yerine koyan" önemli bir lider olduğunu her zaman ifade ettiği belirtilmiştir. Balcı Hoca'nın sağ kesimde yer alan Demokrat Parti-Anavatan Partisi gibi kitle partileri yanında olmayı daha rasyonel bir tercih olarak algıladığı anlaşılmaktadır. Bu bakımdan hem Milli Selamet Partisi-Refah Partisi hem de Milliyetçi Hareket Partisi siyasi çizgilerini daha marjinal hareketler olarak algılamış; "merkez" karşısında ancak ideolojik yönü törpülenmiş "liberal-muhafazakâr" siyasi hareketlerin tutunabileceğini öngörmüştür. Diğer taraftan içinde bulunduğu sosyal çevre bakımından "dindar" yoğunluğu daha fazla olan siyasi hareketlere yakın durmanın, "merkez" in en güçlü siyasi aktörü olarak gördüğü Cumhuriyet Halk Partili çevreyle olan işkilerini de sıkıntıya sokabilecek bir durum olarak görmüştür. Bu bakımdan Balcı Hoca siyasi tutumunda, Karadeniz yöresindeki "sosyal demokrat" anlayışın önemli unsurlarından olan "milliyetçilik" ve "devletçilik" kavramlarını, hem kendi içinde bulunduğu siyasi çizgi bakımından hem de Cumhuriyet Halk Partili çevreyle ilişkileri bakımından ortak alan olarak ön planda tutmuştur.³⁴ Dolayısıyla Balcı Hoca'yla Cumhuriyet

³⁰ bkz. Mardin, Şerif, "Türk Siyasetini Açıklayabilecek Bir Anahtar: Merkez-Çevre İlişkileri", *Türkiye'de Toplum ve Siyaset Makaleler I*, İstanbul, 1991, s.30-65.

³¹ bkz. Dikici, Ali, "Millî Şef İsmet İnönü Dönemi Laiklik Uygulamaları", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 42, Kasım, 2008. s. 161-192.

³² Kara, İsmail, *Rize Müftülerinden Yusuf Karali Hoca*, İstanbul, 2012. s. 30

³³ Balcı Hoca'nın ve yakın akrabası çevresinin siyasi olarak Demokrat Parti, Adalet Partisi, Anavatan Partisi geleneğini benimsediği söylenebilir. Balcıoğlu, s. 151.

³⁴ Özellikle şunu ifade etmek gerekir ki, genel olarak Karadeniz ve özelden de Giresun ili olarak meseleye baktığımızda,

Halk Partili çevrenin yakınlığını ve ilişkilerinin iyi olmasını, yukarıda ifade edilen çerçevede içerisinde “milliyetçi-devletçi” reflekslerin örtüşmesi bağlamında değerlendirmek gerekir.

Balcı Hoca'nın farklı siyasi çevrelerle ilişki kurmada çok dikkate değer bir beceri ve birikime sahip olduğunu belirtmek gerekir. Çünkü görev yaptığı İnce köyü ve bağlı olduğu Bulancak ilçesi siyasi bilinçliliğin yüksek olduğu yerlerdir. 1970 yılların Bulancak'ından komünizmin kalesi ve “Küçük Moskova” olarak bahsedilmesi boşuna değildir. Bu bakımdan Balcı Hoca “sağcı” bir siyasi çizgiye mensup olmakla birlikte, Cumhuriyet Halk Partisi çizgisinde yer alan insanlarla ilişkilerine de özen göstermiştir. Bu özenin en önemli gerekçelerinden biri de, “merkez” e yönelik algısında, bu siyasi çizginin “merkez” deki ağırlığını fark etmiş olmasıdır. Ona göre bu çevreye mensup insanlar, eğitim seviyesi daha yüksek, kent soylu ve hem bürokrat hem de esnaf olarak daha fazla sayı, saygınlık ve etkiye sahiptirler. Oysa Bulancak özelinde yaptığı gözlemlerde, eğitim seviyesi düşük ve tefecilik³⁵ gibi işlerle meşgul olan insanların daha çok “sağcı” denebilecek bir siyasi çizgiye mensup olduklarını tespit etmiştir. Balcı Hoca'nın Halk Partisi çizgisinde yer alan insanlarla ilgili kanaatleri ve bu çevreyle iyi ilişkiler kurmaya özen göstermesi bu çevre tarafından karşılıksız bırakılmamış ve geneli bu çevreye mensup kişiler tarafından eski sinemanın bitişiğindeki bir ardiye mescide dönüştürülmüş ve Balcı Hoca 1960'ların başında burada vaaz etme imkânı bulmuştur.

Balcı Hoca'yla ilgili yapılan “yenilikçi”, “modern”, “aydın” tanımlamaları ise; geleneksel imam profili dışında, sakız çiğnemenin orucu bozmayacağını dile getirmesinden, ölen kişinin arkasından uygulanan ıskat uygulamasına karşı çıkmasına; vaaz ve sohbetlerinde ön plana çıkan zenginlik, eğitim, statü vurgularından, kadınların yüksek tahsil görmeleri gerektiği görüşüne kadar birçok konudaki tutumlarına yönelik olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Balcı Hoca'nın 1960'lı yıllarda zaman zaman Bulancak merkezde, İcilli köyünde yaptığı vaaz ve sohbetlerinde renksiz ve kokusuz sakız çiğnemenin orucu bozmayacağı, vefat eden kişilerin arkasından dağıtılan para olan ıskatın ve yedisi, kırkı gibi özel günlerin İslam'da olmadığı,³⁶ din görevlisi dışındakilerin de dini nikâh kıyabileceği gibi konuları dile getirmesi halkın bir kısmı tarafından “yenilikçi” bir yaklaşım içerisinde değerlendirilmiştir.³⁷

Balcı Hoca için yapılan “pragmatist” tanımlaması ise, bir tutum ve davranışın gerçekte ne kadar doğru olduğundan ziyade, mevcut şartlar içerisinde uygulanabilirliğinin ne kadar mümkün olduğu ve doğuracağı sonuçlar bakımından değerlendirilmesi gerektiğine yönelik

bu yöredeki “sosyal demokrat” anlayışın hem milliyetçilik hem de dindarlık algısı bakımından, ülkenin batısındaki ve özellikle de büyük şehirlerdeki “sosyal demokrat” algıyla farklılıklar gösterdiği söylenebilir. Karadeniz yöresindeki “sosyal demokrat” anlayışın milliyetçilik refleksleri oldukça güçlüdür. Bu yöredeki “sosyal demokrat” anlayışa sahip insanların bir diğer özelliği ise, büyük oranda Cuma namazına gitmeleri, oruç tutmaları, bayram, kandil gibi dini günleri önemsemeleri ve hatta kasaba ve köy tipi yerleşim yerlerindeki orta yaş ve üstü olan kişiler içerisinde önemli oranda beş vakit namaz kılan ve camiye devam eden kişilerin olmasıdır.

³⁵ Giresun bölgesinde öteden beri bir tefecilik geleneği olduğu bilinmektedir. 1931 yılında CHP mebusları tarafından tanzim edilen bir rapora göre Giresun'da 16 bin üretici evin büyük bir kısmı muhtekirlere (faizcilere) borçluydu. Söz konusu borcun miktarı ise 3.400.000 liraydı. Rapora göre muhtekirlerin köylüye verdiği asıl borç 350-400 bin liraydı. Ancak bu borç kısa sürede yüksek faiz oranıyla 3,5 milyon liraya ulaşmıştı. Yine aynı raporda ahalinin bu duruma düşmesinde erkeklerin tembellik göstererek çalışmayıp ekseriya kadınları çalıştırdıkları; erkeklerin ise kahvehanelerde ve oyun başında vakitlerini geçirdiklerini; mahsulün bol olup iyi para ettiği zamanlarda tasarruf yapmayı israf ve eğlenceye daldığı ifade edilmektedir. Tefecilik sadece Giresun merkezde değil birçok ilçesinde ve özellikle de Bulancak ilçesinde oldukça yaygın olup günümüze kadar da varlığını sürdürmüştür. 12.6.1965 tarih ve Bulancak ilçesi Pazarsuyu köyü muhtarı Mehmet Coş imzalı mektupta, Süleyman Demirel'e, köylünün tefecinin elinde inim inim inlediği, köylünün yıllardır tefeciye borçlu olarak yaşadığı, bu yüzden acilen devlet tarafından kredi imkânlarının sağlanması gerektiği ifade edilmektedir. Sarıaman, Sadık, *Cumhuriyetin İlk Yıllarında (1923- 1930) Giresun (Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Hayat)*, İstanbul, 1999.s. 107; Duman, Önder, “CHP Teftiş Raporlarına Göre Giresun'un Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Durumu (1935-1945)”, *Uluslararası Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu*, Ankara, 2009, s. 128 (27 nolu dipnot ve s. 128, 129); Üzen, İsmet, “Giresun Vilayetinin İhtiyaçları İçin Valiler ve Vatandaşlar Tarafından Merkeze Yapılan Müracaatlar (1950-1970)”, *Uluslararası Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu*, Ankara, 2009, C. 2, s. 138, 139.

³⁶ Balcıoğlu, s. 171

³⁷ Balcıoğlu, *İbretli Hayatlar*, s. 47.

tutum ve davranışlarını ifade etmektedir. Balcı Hoca'nın cami hizmetlerinden toplumsal faaliyet alanlarına kadar her konuda "pragmatist" tutum ve davranışlarına yönelik birçok örnek bulmak mümkündür.

4.2. Toplumsal Faaliyet ve Cemiyetlerdeki Etkinliği

Görüşmelerde Balcı Hoca'nın öne çıkan en önemli özelliklerinde biri de dini ve millî bayramlar başta olmak üzere, cenazeden düğüne, nişandan asker uğurlamaya, köyün ya da ilçenin spor müsabakalarına kadar bütün toplumsal faaliyet ve cemiyetlerde ön planda olmasıdır. Bu durum onun "toplumsal olan" a dair yüksek ilgisinin bir neticesi olarak yorumlanabilir. Dolayısıyla onun için toplumsal bir faaliyet veya cemiyetin "dini" bir karakterinin olup-olmamasının bir önemi yoktur. Onun birinci önceliği, karizmatik bir kişilik olarak içinde bulunduğu toplumda bir din görevlisi olarak inisiyatif almak ve bir anlamda yaşadığı toplumda iyi bir aktör olmaktır. Bu bakımdan o, "toplumsal olan" her faaliyet alanında yer almayı; bir anlamda toplumun bütün faaliyetlerinde "görünür" ve "sözü geçen biri" olmayı önemsememiş ve çoğu din görevlisinin katılmak istemediği içkili ve çalgılı düğün törenlerine bile katılmaktan geri durmamıştır.

Halil Kaya Öztaş'ın muhtarlığı döneminde Halkevleri Genel Merkezi'ne müracaat edilerek köye Halkodası açılmış ve Balcı Hoca 1965-75 yılları arasında Giresun Halkevi'ne bağlı olarak faaliyet gösteren, İnce köyü Halkodası başkanlığı yapmıştır. 1967-1968 yılları olarak tahmin edilebilecek yıllarda da Halkevleri Genel Başkanı Kadri Kaplan köyü ziyaret etmiştir.³⁸

Balcı Hoca'nın dikkat çeken özelliklerinden biri de spora ve özellikle de futbola olan düşkünlüğüdür. Balcı Hoca Hüseyin Köse'yle birlikte, 1965-67 yılında "İnce Fındıkspor" adında bir spor kulübünün kurulmasına öncülük etmiş ve bu kulübün ikinci başkanlığını yapmıştır.³⁹ Balcı Hoca'nın futbola olan bu ilgisinin ve kulüp düzeyindeki çalışmalarının özellikle köyün gençleri üzerinde oldukça olumlu bir etki oluşturduğu ifade edilmiştir. Sadece köyünde değil, Bulancak'ta da Bulancak sporun faaliyetlerini takip etmiş ve zaman zaman da müsabaka öncesinde futbolcular ve taraftarlarla birlikte dua yapmıştır.

Balcı Hoca'nın futbola olan ilgisi ve köydeki maçlarda hakemlik yapması gibi hususlar köyün yaşlıları tarafından da ilgiyle karşılanmıştır. Köyün ileri gelenleri ve özellikle yaşlıları tarafından din görevlisinin futbola ilgilenmesine yönelik olumsuz hiçbir tepki oluşmamıştır. Balcı Hoca futbol maçlarına yönelik kendi ilgisinin yanında gençlerin de bu maçlara fazlasıyla önem verdiğini bildiği için, futbol maçlarının teravih namazlarına denk gelmesi durumunda gençlerin namazı terk etmeyerek teravihe gelmeleri durumunda namazı çabuk kıldıracağına yönelik ifadelerde bulunarak gençlerin teravih namazına gelmelerini sağlamıştır. Elbette spor gibi gençlerin çok fazla ilgi duyduğu konularla ilgili olmasının, Balcı Hoca'yla genç nesil arasında ortak bir ilgi ve sohbet alanı oluşturduğu muhakkaktır. Onun içindir ki yirmi beş sene

³⁸ Balcıoğlu, İbrahim, *Ruh Hekimi Gözüyle İnsan ve Toplum (Psikiyatrik Değerlendirmeler)*, s. 173, 174.

³⁹ Balcıoğlu, s. 170, 173; Balcıoğlu, *İbretli Hayatlar*, s. 50. "Merhum babam Giresun ili Bulancak ilçesi İnce Köyünde kırk (40) yıl din görevlisi (imam) olarak görev yaptı. İmamlık yaptığı merkez Murat Camiinde gençlerin gönülünü kazanmak için birtakım çabalar içine girdi. Çocukların ve gençlerin spora özellikle futbola ilgisini tespit etti. İlk zamanlarda köyde radyo mevcuttu. Camii kahvehanesine bir radyo aldırıldı ve gençlerle beraber maç dinlemeye başladılar. Namaz vakti geldiğinde ara veriliyor, hep birlikte camiye gidiliyordu. Bu uygulama uzun süre devam etti, ancak yetmedi. Merhum babam (Balcı Hoca) gençleri ibadete ısındırmak için başka yollar arayışı içine girdi. Bu amaçla köydeki arkadaşlarıyla istişare edip bir kulüp kurmaya karar verdiler. "İnce Fındıkspor" adı verilen kulübün başkanlığına merhem Hasan Balcıoğlu (babam) getirildi. Diğer kurucu üyeler arasında Hüseyin Köse, Halil Kaya Öztaş, Necmettin Şenel gibi kişiler vardı. Hemen hepsi vefat eden bu seçkin insanları rahmetle ve minnetle anıyorum, "makamları cennet olsun" diyorum. İnce Fındıkspor kurulduktan sonra turnuvalara katıldı, Bulancak'ta çeşitli takımlarla maçlar gerçekleştirdi. Bazen yendi bazen yenildi. İşin en ilginç yanı İnce Fındıkspor kendisinin ötesinde alaka gördü, başka köylere örnek gösterildi. Bayramlarda ve çeşitli etkinliklerde kulübümüze maç önerileri getirildi. Yerel medya İnce Fındıkspor'un kurucularından söz etti. Özellikle imam Hasan Balcıoğlu (merhum) herkesin merak ettiği kişi haline geldi. Sezon açılışlarına ve maçlara oyuncularla birlikte gidiyordu, dua ediyordu. Maçlar ilginç ve keyifli bir ortamda cereyan ediyordu. Diğer yandan köyde gençler arasında camiye ve ibadete ilgi dikkate değer ölçüde arttı. Çocuklar ve ergenler spor ile dini eğitimi bir arada götürüyorlardı. Dini konular merakı futbol ile birlikte ileri düzeylere varmıştı. Milat Gazetesi ve çocuklar Balcı Hoca'yı el üstünde tutuyor, Cuma namazlarını dört gözle bekliyorlardı. Milat Gazetesi, http://www.milatgazetesi.com/Inece-Findikspor/44706#.U3iGSv1_t64, (03.07.2013),18.09.2013.

boyunca açık kalmasında etkisinin büyük olduğu görev yaptığı caminin yanındaki çay ve sohbet odasının müdavimlerinin çoğu gençlerden oluşmuştur. Emekli olup günlerinin çoğunu Bulancak'taki evinde geçirmeye başlamasından sonradır ki bu oda kapanmak durumunda kalmıştır.

Din görevlileri için en önemli ve hayati konulardan birisi, başta sürekli muhatap oldukları cemaat olmak üzere toplumun bütün kesimleriyle sağlıklı ilişkiler kurabilmektir. Sağlıklı ilişkiler oluşturmanın yolu da kiminle nasıl bir iletişim kurmayı bilmekten geçmektedir.⁴⁰ Özellikle köylerde görev yapan imam-hatipler, köy bürokrasisi, köyün ileri gelen kişi ve sülaleleri, köye sadece bayramlarda ya da tatillerde gelse de hem köydeki insanlar üzerinde hem de yöre siyaseti ve bürokrasisinde etkisi olan köyün okumuş ya da zengin kişileriyle sağlıklı bir iletişim ve ilişki oluşturmak zorundadırlar. Dolayısıyla köy, ilçe veya il merkezi de olsa din görevlileri çok geniş bir network içerisinde görev yapmaktadırlar ve bu durum iyi bir iletişim bilgi ve yeteneğini zorunlu kılmaktadır. Köyde görev yapan öğretmenlerle ve muhtarlarla son derece iyi ilişkiler kurmaya özen gösteren Balcı Hoca köye ziyarete gelen siyasetçi ve memur misafirleri de kendi evinde ağırlamıştır.

Balcı Hoca köyde olup-biten her şeyle ilgili biri olmasının yanında, köyde yapılması gerektiğine inandığı işlerle ilgili de gündem oluşturabilen ve öncülük eden biridir. Görüşmelerde Balcı Hoca'yla ilgili en fazla öne çıkan özelliklerden biri de, köyde hangi işin kimlerle ve nasıl yapılabileceğini iyi hesap edebilen biri olmasıydı. Aynı şekilde bu durum da iyi bir ilişki ve iletişim yeteneği ve aynı zamanda iyi bir denge siyaseti yürütmeyi gerektirmektedir. Bu bakımdan Balcı Hoca köy bürokrasisi içerisinde her zaman etkin bir kişi olmuş başta köy muhtarı ve azalar olmak üzere köyde görev yapan öğretmenlerle çok iyi ilişkiler kurmuştur. Balcı Hoca köyde muhtarlık yapan kişilerle iyi ilişkiler kurmaya özen göstermenin ötesinde esasen hangi kişinin köy muhtarlığında daha fazla faydalı olacağına yönelik kamuoyu çalışmalarında da aktif rol üstlenmiştir. Dolayısıyla o, halkın seçtiği muhtarla iyi ilişkiler kurmanın zorunluluğuna inanmasının yanında, iyi ilişkiler kurulabilecek ve aynı zamanda milliyetçi-muhafazakâr kimliği olan birisinin muhtar olmasına yönelik bir çabanın da ortaya konulmasını gerekli görmüştür. Bu bakımdan görev yaptığı yıllarda bütün muhtarlık seçimlerinde inisiyatif aldığı ifade edilmiştir. Balcı Hoca, başta camiyle ilgili işler olmak üzere köyde yapılacak bütün işlerle ilgili köy muhtarı ve köyün ileri gelenleriyle bir mutabakat oluşturmaya özen göstermiştir. Esasen bu durum, Balcı Hoca'nın, bütün işlerde gerekli kişilerle iş birliği yapmanın gerekli olduğuna yönelik genel tutumuyla ilgili bir durumdur. Bu bakımdan Balcı Hoca ilçede ve köyde ekonomik, siyasi, bürokratik ve entelektüel bütün aktörlerle iyi ilişkiler kurmayı ve yeri geldiğinde de risk ve inisiyatif almayı bilmiş birisidir. Bütün bu ilişkilerinde yerine göre hem "uzlaşmacı" hem de "mücadeleci" yöntemleri kullandığını da ifade etmek gerekir.

4.3. Vaaz ve Sohbetlerinde Öne Çıkan Konular

Bu başlık altında Balcı Hoca'nın din hizmetlerinde kullandığı dil ve yaklaşımı, vaaz ve sohbetlerinde öne çıkardığı konular ve bazı uygulamalarına ait genel bir değerlendirme yapılması amaçlanmaktadır.

Görüşmelerde Balcı Hoca'yla ilgili en çok dile getirilen konulardan biri vaaz ve sohbetlerinde çok cesur olduğu ve doğru bildiğini söylemekten çekinmediğidir. Vaaz ve sohbetlerinde yer alan en temel konulardan biri namaz ve insanların camiye gelmeleridir. Türkiye'nin hemen her bölgesinde olduğu gibi Karadeniz yöresindeki insanların da namaz ve camiye yönelik ayrı bir teveccühünün olduğu ve özellikle Cuma ve bayram namazlarına olan ilgi ve katılımın çok yüksek olduğu; namaz kılmayan insanların bile ezana, camiye ve namaz kılan insanlara karşı ayrı bir hürmet besledikleri bilinmektedir. Bundan dolayıdır ki Balcı Hoca, içki, kumar gibi alışkanlıkları olan insanlara bile, toplumun büyük bir ilgi ve hürmet gösterdiği dini semboller ve ritüeller üzerinden ulaşmayı amaçlamıştır. Bunun içindir ki, başta içki olmak

⁴⁰ Keyifli, s. 118.

üzere dinen büyük günahlar içerisinde değerlendirilen konular üzerinden bir vaaz ve irşat dili kullanmamıştır. Ancak dini haramlar konusunda en hassas olduğu ve çok sert tepki gösterdiği esas konu, yörenin eskiden beri temel ahlaki problemlerinden biri olan tefecilik olmuştur. Vaaz ve sohbetlerinde bu konuda çok sert ifadeler kullandığı ve tefeci olduğu bilinen insanlarla dostluk ve arkadaşlık kurmadığı ifade edilmiştir.

Balcı Hoca'nın içkili ve çalgılı düğünlere katılması bir takım eleştirilere de neden olmuştur. İçlerinde Balcı Hoca'yı iyi tanıyan meslektaşlarının da bulunduğu görüşme yaptığımız kişiler, kendisine yöneltilen bu eleştirilerle ilgili olarak, bazı meslektaşlarının içkili ve çalgılı düğünlere gitmemesini ve içki, kumar gibi alışkanlıkları olan insanlara karşı bu kötü alışkanlıklarından vazgeçmelerine yönelik ikazlarını doğru bulduğunu ancak kendisinin bu toplumda en baştan beri böyle bir imam profili çizmediği, içkili ve çalgılı diye bir insanın düğününe gitmemelik yapamayacağı, içki içenin, haram işleyenin günahının kendisine olduğu, çalgının ise düğünün bir gereği olduğu şeklinde ifadeler kullandığı aktarılmıştır. Esasen yörede daha geleneksel ve köklü bir medrese eğitimden geçmiş hocaların da zaman zaman içki, kumar gibi alışkanlıkları olan insanların evlerine misafir oldukları ve bu şekilde onlarla konuşma ve yaklaşma fırsatı bulduklarına şahit olunmaktadır.⁴¹

Anlaşıldığı kadarıyla, Balcı Hoca, ibadet alışkanlıkları zayıf ve eğlenceye düşkün bir toplumla, klasik bir din görevlisi tavrı üzerinden irtibat kurulamayacağına yönelik bir kanaate sahiptir. Bundan dolayıdır ki dinin bir takım emirlerini yerine getirmeyen veya yasakladığı bir takım alışkanlıkları devam ettiren kişilere yönelik, bunların yapılması veya yapılmamasına yönelik bir "irşat" dili kullanmamıştır. Genel olarak toplumda içki içme alışkanlığının yaygın olduğu ve en başta bu alışkanlığı hedef alacak bir vaaz ve irşat dilinin pratik bir faydasının olmayacağı yönünde bir kanaate sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ancak köydeki kahvehanelerin bazılarında özellikle gece vakitlerinde içki içildiği ve kumar oynandığı ve Balcı Hoca'nın köydeki kahvehanelerdeki içki ve kumar alışkanlığına yönelik mücadele yaptığı bilinmektedir. Dolayısıyla insanların ve özellikle de gençlerin içki ve kumar gibi kötü alışkanlıklar kazanmasına vesile olabilecek kurumsal yapılarla mücadele ederek bu tür alışkanlıkların önüne geçmeyi hedeflemiştir.

Görüşmelerde en dikkat çekici husus, istisnasız herkesin Balcı Hoca'nın "zenginlik" ve "okumuşluk" üzerine yaptığı vurguyu dile getirmesi olmuştur. Toplumsal tabakalaşma konusunda fonksiyonalist yaklaşımın önemli isimlerinden kabul edilen Kingsley Davis ve Wilbert Moore'a göre toplumun bireylere bahsettiği üç farklı ödül vardır. Bunlar servet, iktidar ve statüdür.⁴² Balcı Hoca'da servet ve statü oldukça önemli bir yere sahiptir. Balcı Hoca'da "zenginlik" ve "okumuşluk" olarak belirginleşen bu iki hususun, bu vasıflara sahip insanların toplumsal hayattaki etkilerine yönelik gözlem ve tespitlerinin bir sonucu oluştuğunu söylemek mümkündür. Çünkü onun için bir insanın yaşadığı toplumda sözünün geçmesi, itibarının olması önemli bir şeydir ve bunu sağlayacak olan da ya eğitim ya da servettir.

Balcı Hoca'nın zenginlik vurgusu servet bağımlılığı ya da maddeye düşkünlük şeklinde anlaşılmamalıdır. Kaldı ki görüşmelerde Balcı Hoca'nın cömert ve ikram etmeyi seven biri olduğu ve köye gelen misafirleri evinde ağırladığı dile getirilen konulardan biri olmuştur. Onun temel felsefesi, dindar-muhafazakâr insanların da servet sahibi olması gerektiği yönündedir. Dolayısıyla Balcı Hoca, servetin insanı felakete veya günaha sürükleyebileceği şeklindeki geleneksel vaaz retorikini kullanmaz. Balcı Hoca tam aksine dindar-muhafazakâr insanların varlığı, zengin insanlar olması gerektiğini dile getirir. Çünkü onun önceliği dindar-muhafazakâr kesimin güçlü olmasıdır ve bunun yollarından biri de zengin olmaktır.

Balcı Hoca varlıklı olmayı önemli bir özellik olarak algılamının yanında, ona göre bir insanın toplumda son derece etkili işler yapabilmesinin esas yolu, kişinin iyi bir tahsille etkili ve önemli bir statü elde etmesidir. Çünkü her ne kadar varlıklı olmak halk, bürokrasi ve siyaset

⁴¹ Çapku, s. 188, 189.

⁴² İçli, Gönül, *Sosyolojiye Giriş*, Ankara, 2009, s.176.

üzerinde oldukça etkin bir durum olsa da, hem bu yapılar hem de toplumun ve nesillerin geleceğin de etkin olacak insanlar iyi eğitilmiş ve yüksek mevkilerde görev yapan insanlar olacaktır. Bu düşüncelerine uygun olarak ilk başta iki oğlu olmak üzere köyündeki ve çevresindeki insanlara okumalarına yönelik telkin ve tavsiyeleri ölene kadar sürmüştür. Kendisini ziyarete giden insanlarla ilgili merakının ve sorularının tahsilleri ve ne iş yaptıklarıyla ilgili olması da, insanların tahsilli ve iş sahibi olmalarına yönelik verdiği değer bir göstergesidir. Köyde görüşme yaptığımız birçok insan, özellikle sigorta ve emeklilik gibi mali konularda Balcı Hoca'nın kendilerine tavsiyelerde bulduklarını ve birçok insanın sigortalı ve emekli olmasında kendisinin büyük katkısının olduğunu ifade etmişlerdir. Balcı Hoca'nın okumayla ilgili yaptığı vurguda dikkat çeken bir diğer önemli husus ise, bu vurgunun sadece erkeklere yönelik olmayıp, kızların da mutlaka okuması gerektiğine yönelik olmasıdır. Bu vurgu sosyolojik olarak oldukça dikkat çekicidir. Çünkü kadınların okuması meselesi Türkiye'nin modernleşme serüveni içerisinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Kendisini düğününe davet etmek için gelen üniversite mezunu erkeklere sorduğu ilk soru evleneceği kızın üniversite mezunu olup-olmadığıdır. Çünkü o, bir ailenin çocuklarının okuması ve "önemli" kişiler olmasında sadece babanın okumuş olmasını yeterli görmemiş, annenin de üniversite mezunu olmasının çocuklarının okuma ihtimallerini arttıracaklarını düşünmüştür. Bu bakımdan gençlere sadece kendilerinin okumalarıyla ilgili telkinlerde bulunmamış; aynı zamanda yapacakları evlilikleri de şehirli ve üniversite mezunu kızlarla yapmaları yönünde tavsiyelerde bulunmuştur.⁴³

Gençlerin tahsil yapmasına yönelik çabasında, köylü çocukların ancak eğitim basamaklarını kullanarak iyi bir statü elde edebilmelerinin mümkün olduğuna yönelik inancı yatmaktadır. Gençlerin üniversite kazanmaları aynı zamanda onların büyük şehirlere gitmesi ve daha büyük toplumsal gruplar ve çevrelerle temas kurmaları anlamına gelmektedir. Bu anlamda başta köydeki gençler olmak üzere çevresindeki bütün gençleri eğitim konusunda teşvik etmiş; maddi sıkıntı çeken ailelerin başarılı çocuklarının okumasına maddi destek sağlamıştır. Ordu yöresinin yetiştirdiği önemli ilmi şahsiyetlerden biri olan Halil Tatlıgöl Hoca'nın hayatına dair yapılan çalışmada da, Halil Hoca'nın ilk zamanlar lise-üniversite tahsiline ve resmi görev almaya yönelik teşvik edici bir tutumunun olmamasına rağmen zaman içerisinde bunun önemini kavradığı ve başta öğrencileri olmak üzere çevresindeki insanları üniversite tahsiline ve resmi görev almaya yönlendirdiği ifade edilmektedir.⁴⁴

Yaptığımız görüşmelerde Balcı Hoca'nın vaazlarında kullandığı dil ve üslupla ilgili bilgiler de yer almıştır. Balcı Hoca için, fındık bahçesine nasıl gübre atılacağından, çalışanların sigorta olması gerektiğine kadar toplumu ilgilendiren bütün konular bir vaaz konusudur. Vaazları ve sohbetleri genellikle daldan dala atlayan, konu bütünlüğü ve devamlılığı gözetmeyen bir şekil gösterirken, konuları cemaatin yakın müşahede alanından örneklerle destekleyerek, renkli ve mizahi bir üslupla cemaate aktarmış; vaaz dinlemeye yönelik ilgi ve dikkatlerini çekmeyi de başarabilmiştir. Bunun için köydeki insanlar, ilgiyle ve dikkatle vaazlarını dinlediklerini, zaman zaman da vaazlarını dinlemek ve sohbet etmek için Giresun ve Bulancak'tan insanların köye geldiklerini ifade etmişlerdir.

Toplumdaki insanların cami cemaati ve dindar olup olmamalarına bakmaksızın her insana karşı sevgi ve saygı besleyen, dinleyen, değer veren ve belirli özelliklerini ön plana çıkartarak onlara iltifat eden; vaaz ve sohbetlerinde de yapıcı, onarıcı, müjdeleyici bir üslup kullanan din görevlilerinin toplum üzerinde derin etkiler oluşturabildiği gözlenmektedir.⁴⁵ Balcı Hoca'nın en belirgin özelliklerinden birisi bir de bir insanın ön plana çıkan bir takım olumlu meziyetlerini takdir ederek o insanla kendi arasında bir ilgi ve sevgi bağı oluşturabilmesidir. Bu bakımdan başta meslektaşları olmak üzere başarılı bulunduğu insanları takdir etmeyi bilmiştir. Aynı köyde görev yaptıkları Mahmut İlyas Hoca'dan kız torununa Kur'an-ı Kerim okumasını öğretmesini istemiş, daha sonra torununun çok kısa bir sürede

⁴³ Balcıoğlu, *İbretli Hayatlar*, s. 51.

⁴⁴ Çapku, s. 71, 72.

⁴⁵ Çapku, s. 93.

Kur'an-ı Kerim okuduğunu duyunca duyulanarak Mahmut Hoca'nın yanına gitmiş ve defalarca minnet ve teşekkür ifadelerinde bulunmuştur. Mahmut Hoca köyde görev yaptığı süre içerisinde Balcı Hoca'yla beraber buldukları meclislerde kendisine sürekli iltifatlar ettiğini ve aralarında iyi bir dostluk oluştuğunu ifade etmiştir. Balcı Hoca'nın aynı şekilde namazını kılan ve eğitim hayatında başarılı olan gençlere yönelik takdir ifadeleri kullanması ve onları toplum karşısında onura etmesi çok sık karşılaşılan bir tablodur. Dolayısıyla Balcı Hoca'nın yapılan her güzel işi özellikle toplum karşısında takdir etmesi hem o işin devam etmesi hem de yaygınlaşmasına yönelik bir davranış olarak değerlendirilebilir.

Balcı Hoca'nın dile getirilen dikkat çekici bir özelliği ise, cami cemaati içerisinde ve özellikle genç cemaat içerisinde çok sayıda namaz kıldırabilecek, müezzinlik yapabilecek ve hatta nikâh kıyabilecek insanlar yetiştirmesidir. Bu tür kişileri yetiştirdikten sonra özellikle de kendisinin de bulunduğu vakit namazlarında bu kişilere imamlık yaptırarak, hem bu kişilerin namaz kıldırmaya alışmalarını hem de kendisinin de bu kişilerin arkasında namaz kılarak bu kişilerin namaz kıldırabilecek yeterliliğe sahip olduklarını cemaate göstermiştir. Cemaatin din görevlisinin olmadığı zamanlarda da namazlarını cemaatle kılabilmeleri gerektiği, cenaze, nikâh gibi durumlarda imam olmasa bile cemaatten bu işleri yapabilecek insanların olması ve bu insanların yetiştirilmesi gerektiğini sık sık dile getirmiştir.

5. SONUÇ

Araştırmada Balcı Hoca'yla ilgili olarak fikri-siyasi anlamda yapılan tanımlamaların genel olarak "vatanperver", "milliyetçi", "devletçi", "yenilikçi", "modern", "aydın", "pragmatist" gibi kavramlar etrafında şekillendiği görülmüş; sosyoekonomik, dini, siyasi, kültürel tutum ve davranışlarının oluşmasında Şerif Mardin'in "merkez-çevre" kavramlaştırmasından hareketle, "merkez" le ilgili farkındalığının etkili olduğu tespit edilmiştir. Bu bakımdan Balcı Hoca "milliyetçi, modernist, pragmatist" bir imam tipolojisi içerisinde değerlendirilebilir.

Araştırmada elde edilen bir başka sonuç ise Balcı Hoca'nın dini ve milli bayramlar başta olmak üzere, cenazeden düğüne, nişandan asker uğurlamaya, köyün ya da ilçenin spor müsabakalarına kadar bütün toplumsal faaliyet ve cemiyetlerde ön planda olmasıdır. Bu bakımdan Balcı Hoca toplumsal faaliyet ve cemiyetler başta olmak üzere, köy ve ilçe bürokrasisi içerisinde inisiyatif alan ve genel olarak da "uzlaşmacı" ve "mücadeleci" yöntemleri birleştirebilmiş biridir.

Araştırmada elde edilen bir başka sonuç ise Balcı Hoca'nın vaaz ve sohbetlerinde "eğitim", "zenginlik", "statü" kavramlarını öne çıkaran konular üzerinde durmuş olmasıdır. Balcı Hoca'nın "eğitim" ve "servet" kavramları etrafında oluşan vaaz ve sohbetlerinin asıl amacının bürokrasi, siyaset ve iş dünyası gibi alanlarda dindar-muhafazakâr insanların daha etkin konumlara gelmelerine yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

Balcı Hoca vaaz ve sohbetlerinde fındık bahçelerinin gübrenlenmesinden gusül abdesti konusuna kadar toplumu ilgilendiren her konuyu dile getirmiş; cami cemaati içerisinde ve özellikle gençlerden çok sayıda namaz kıldırabilecek, müezzinlik yapabilecek ve hatta nikâh kıyabilecek insanlar yetiştirmiştir. Aynı zamanda çok iyi bir organizatör ve teşkilatçı olan Balcı Hoca espritüel ve çok çabuk iletişim kurabilen bir kişi olarak yaşadığı toplumun hafızasında kalabilmeyi başarmış bir kişidir.

KAYNAKÇA

- ADEMİ, Zefir (2011). *Hayatın Dönüm Noktalarında Din Görevlilerinin Rolü (Bursa Örneği)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AKŞİT, Bahattin (2009) "Laikleşme Tipolojisi ve Türkiye'deki Laiklik Deneyimi", *Şerif Mardin'e Armağan*, İstanbul.
- ALTIKULAÇ, Tayyar (2011). *Zorlukları Aşarken*, C. 2, İstanbul.
- BALCIOĞLU, İbrahim (2008). *İbretli Hayatlar*, İstanbul.
- BALCIOĞLU, İbrahim (2013). *Ruh Hekimi Gözüyle İnsan ve Toplum (Psikiyatrik Değerlendirmeler)*, İstanbul.
- ÇAKIR, Ruşen (Haz.) (2008). *Mahalle Baskısı*, İstanbul, 2008.

- ÇAPKU, Ahmet (2008). *Halil Hoca (Halil Tatlıgöl)*, İstanbul.
Diyanet İşleri Başkanlığı, http://www.diyanet.gov.tr/UserFiles/CKUpload/Upload/1_1_personel_sayisi.xls, 29.04.2014
- DOĞAN, İsmail (2004). *Sosyoloji, Kavramlar ve Sorunlar*, Ankara.
- DUMAN, Önder (2009). "CHP Teftiş Raporlarına Göre Giresun'un Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Durumu (1935-1945)", *Uluslararası Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu*, Ankara.
- EKİZ, Dursun (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara.
- ERDİÇ, Şaban (2010). *Din Görevlilerinin Sosyoekonomik ve Kültürel Tabanı (Antalya İli Örneği)*, Basılmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ERGÜN, Mustafa, Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Nitel Araştırma, <http://www.egitim.aku.edu.tr/nitelarastirma.ppt#256,1>, <http://www.egitim.aku.edu.tr/nitelarastirma.ppt#256,7>, 30.04.2011.
- Giresun Müftülüğü, <http://www.giresunmuftulugu.gov.tr/default.aspx?pid=50223>, 14.08.2012.
- GÜNAYDIN, Mehmet (2007). *Cansız Hoca*, İstanbul.
- İÇLİ, Gönül (2009). *Sosyolojiye Giriş*, Ankara.
- KARA, İsmail (2012). *Rize Müftülerinden Yusuf Karali Hoca*, İstanbul.
- KARASAR, Niyazi (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara.
- KEYİFLİ, Şükrü (1997). *Urfa ve Yöresinde Yaygın Din Eğitimi (İmamların Mesleki İmkânları ve Problemleri ile İlgili Alan Araştırması)*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Milat Gazetesi, http://www.milatgazetesi.com/Inece-Findikspor/44706#.U3iGSv1_t64, (03.07.2013), 18.09.2013.
- ÖZDAMAR, Mustafa (2003). *Mahir İz Hoca*, İstanbul.
- SARISAMAN, Sadık (1999). *Cumhuriyetin İlk Yıllarında (1923- 1930) Giresun (Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Hayat)*, İstanbul.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi, <http://www2.tbmm.gov.tr/d22/7/7-20419c.pdf>, 04.12.2011.
- Türkiye İstatistik Kurumu, Türkiye İstatistik Kurumu, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>, 01.05.2013.
- ÜZEN, İsmet (2009). "Giresun Vilayetinin İhtiyaçları İçin Valiler ve Vatandaşlar Tarafından Merkeze Yapılan Müracaatlar (1950-1970)", *Uluslararası Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu*, Ankara.
- VAKKASOĞLU, Vehbi (2013). *Bir Devrin ve Bir Şehrin Muhteşem Öğretmeni Sandal Hoca*, İstanbul.
- YILDIRIM, Ali; Şimşek, Hasan (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara.
- YORULMAZ, Hüseyin (2011). *Bir Neslin Öncüsü Celal Hoca*, İstanbul.